

BIULETYN KPZK PAN

Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk
Zeszyt 274, rok 2019, s. 238-249

**AGNIESZKA MAJOREK
ARKADIUSZ HALAMA**

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Ekonomii,
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Środowiskowej;
ul. 1 Maja 50, 40-287 Katowice;
agnieszka.majorek@edu.uekat.pl; arkadiusz.halama@ue.katowice.pl

**WPLYW NIEWYKORZYSTANYCH
PRZESTRZENI MIEJSKICH
NA ATRAKCYJNOŚĆ MIASTA**

Abstract: The Impact of Unused Urban Spaces on the Attractiveness of the City. Increasing environmental awareness, perceived climate change and easier access to information have contributed to changing the perception of the environment and its reserves. Unfortunately, it happens that still misunderstood economic development and urbanization contribute to inefficient management of the city's resources, such as space.

The aim of this paper is the assessment of the impact of unused urban space for widely understood city attractiveness. The research was conducted on the example of Katowice city. The article presents the results of identification of unused urban spaces, made based on information contained in the study of spatial development conditions and directions, and available orthophotomaps and topographic maps using GIS type software. The theoretical aspects connected with the influence of unused areas on the attractiveness of the city and the results of research carried out by the Otodom service were used for the analysis.

Keywords: City attractiveness, urban vacant land, urban voids.

Jel codes: O18, Q01, R30

Wstęp

Współczesne polskie miasta rozwijają się w sposób dynamiczny, powodując rozluźnienie zwartych dotąd struktur przestrzennych. Wpływ na to mają m.in.: nowe preferencje mieszkaniowe, słabo kontrolowany rozwój zabudowy (najbardziej zauważalny na suburbiach), niekorzystne trendy demograficzne oraz deindustrializacja (dotykająca najczęściej jednolite dotąd przestrzenie miejskie). Na skutek tych przemian miasta stają się niejednorodne. Tańsze i atrakcyjniejsze inwestycje budowlane na peryferiach prowadzą do powstawania budynków mieszkalnych na terenach dotychczas zajętych głównie przez przyrodę, które przez nowe sąsiedztwo stają się działkami do potencjalnej zabudowy. Natomiast w wyludniających się centrach wielu miast przybywa pustostanów, a przestarzała, całkowicie zdekapitalizowana zabudowa nieraz musi zostać rozebrana odsłaniając wyrwę w jednolitych dotąd tkankach miejskich. Dodatkowo, likwidacja dużych zakładów przemysłowych powoduje przybywanie otwartych, często zdegradowanych obszarów. W rezultacie cała przestrzeń miejska jest poprzepłataną niewykorzystanymi przestrzeniami o różnej wielkości, cechach i genealogii.

Ocena wpływu tego typu terenów na rozwój miasta bywa kontrowersyjna. Niewykorzystane przestrzenie mogą zarówno być cennymi terenami przyrodniczymi, jak i zdegradowanymi obszarami generującymi różnego rodzaju zagrożenia (wynikające np. z zanieczyszczeń). Tereny te od zawsze stanowiły o potencjale przyszłego rozwoju, a jednocześnie rozdzielając jednolitą tkankę miejską mogą stanowić problem dla integralności współczesnego miasta. Celem opracowania jest identyfikacja niewykorzystanych przestrzeni w Katowicach oraz zbadanie zależności między ich rozmieszczeniem i wielkością a atrakcyjnością poszczególnych dzielnic w opinii mieszkańców.

1. Atrakcyjność miasta

Atrakcyjność to według słownika *cecha czegoś, co przez swe zalety wzbudza zainteresowanie innych* [www2]. Nic więc dziwnego, że choć atrakcyjność miast determinują różne czynniki, to skupiają się one na aspekcie ludzkim. Nawet bogate w potencjał naturalny miasta mają świadomość ograniczonej liczby ludzi, którzy w danym czasie decydują się na wybór swojego miejsca zamieszkania czy pracy. Miasto atrakcyjne powinno być przede wszystkim przyjazne dla mieszkańców (zarówno obecnych, jak i potencjalnych), a także dla turystów oraz przedsiębiorców [Bober, Kudłacz 2017: 50]. Bezpieczeństwo, dostępność

dobrze płatnej pracy, możliwość sprawnego poruszania się, oferta kulturalna, czystość czy miłe sąsiedztwo to zaledwie kilka cech składających się na złożoność atrakcyjności miast. Jednak pomimo szerokiego spektrum czynników stanowiących o tym czy miasto jest atrakcyjne, trudno o obiektywną ocenę. Sposób postrzegania zarówno poszczególnych elementów atrakcyjności, jak i jej samej jest kwestią silnie indywidualną [Krężołek 2017: 40].

W celu podnoszenia atrakcyjności, a tym samym konkurencyjności miast, przeprowadzane są analizy potrzeb i oczekiwań obecnych oraz potencjalnych użytkowników. Badania tego typu koncentrują się na wyodrębnionych grupach docelowych np. mieszkańcach, turystach czy inwestorach, aby następnie lepiej dostosować strategię działania władz, zwłaszcza lokalnych [Jancz 2015: 45]. Abstrahując od bogactwa metod służących badaniu atrakcyjności miasta, ze względu na ograniczoną objętość opracowania, skoncentrowano się na ocenie satysfakcji NPS (Net Promoter Score), czyli Wskaźniku Rekomendacji Netto. Choć współczynnik ten jest głównie stosowany w marketingu do badań nad lojalnością klientów względem firmy, produktu czy usługi, to z powodzeniem jest stosowany do oceny satysfakcji użytkowników miast. NPS bazuje na różnicy odsetka osób polecających (tzw. *promotorów*) i krytyków znajdujących się wśród respondentów. Wskaźnik ten wskazuje na prawdopodobieństwo polecenia danego produktu, usługi czy miejsca. W przypadku prezentowanego opracowania, autorzy powołują się na badania dotyczące wskaźnika NPS obliczonego dla poszczególnych dzielnic Katowic przez serwis nieruchomości Otodom [www1].

2. Niewykorzystane przestrzenie miejskie

Niewykorzystane przestrzenie miejskie stanowią obszary znajdujące się w obrębie miasta, które są niezabudowane, niezagospodarowane, nierzadko opuszczone. Współcześnie zauważalny jest ogólnoswiatowy trend na ich poszukiwanie, odkrywanie oraz ochronę. Obszary te często składają się z terenów niezorganizowanej przyrody, która dla wielu stanowi wartościowy krajobraz, określany mianem *krajobrazu zaniechanego* [Myczkowski, Wielgus, 2007: 180]. Są widziane jako *zapomniane krajobrazy szpetoty*, choć dostrzega się w nich jednocześnie świetny materiał na atrakcyjne i wyjątkowe przestrzenie z dużym udziałem zieleni [Jakubowski 2015: 147].

Część niewykorzystanych przestrzeni miejskich mogą stanowić tzw. *puste przestrzenie*. Są to takie miejsca, które z punktu widzenia mieszkańca są niedostrzegalne (nie zawsze z powodu widoczności). Na obszary te nie

zwraca się na co dzień uwagi, sprawiają wrażenie *nieistniejących*. Przestrzenie stają się *puste* jedynie na mentalnej mapie, ponieważ nie przypisano im żadnego znaczenia. Często są to miejsca trudnodostępne, niegościnne i nieprzyjazne [Bauman 2006: 160-161]. Tego rodzaju przestrzenie nie odgrywają dla mieszkańców ważnej roli. Nie są przez nich odwiedzane lub przykładowo stanowią jedynie skrót drogi do domu.

Niewykorzystane przestrzenie miejskie nie generują dla miasta przychodów, dlatego często są nazywane *nieużytkami miejskimi* lub *odłogami miejskimi* (ang. *urban voids*, *wasteland* lub *urban vacant land*). W podstawowym założeniu nieużytek stanowi obszar, który nie posiada lub utracił swoją wartość użytkową ze względu na jego naturalne cechy lub skutek działalności człowieka [Kleszcz 2017: 41]. W takim rozumieniu do nieużytków zaliczane są bagna, tereny o niekorzystnym ukształtowaniu terenu czy grunty zdegradowane. Używanie terminu *nieużytek miejski* nie odnosi się jednak do jakości gleby, ale do przeznaczenia funkcjonalnego (jako coś nie używanego). Zgodnie ze słownikiem oksfordzkim są to *nieużywane tereny; jałowe, nieuporządkowane, zarośnięte; zaniedbane obszary miejskie lub przemysłowe* [www3]. Mimo to, że obszary te oficjalnie nie pełnią żadnych funkcji, w rzeczywistości mogą odgrywać ważne role – od siedliska różnorodnej flory i fauny po tereny drobnej rekreacji dla lokalnej społeczności lub miejsca działań tymczasowych (np. instalacji artystycznych, czasowych farm, festynów).

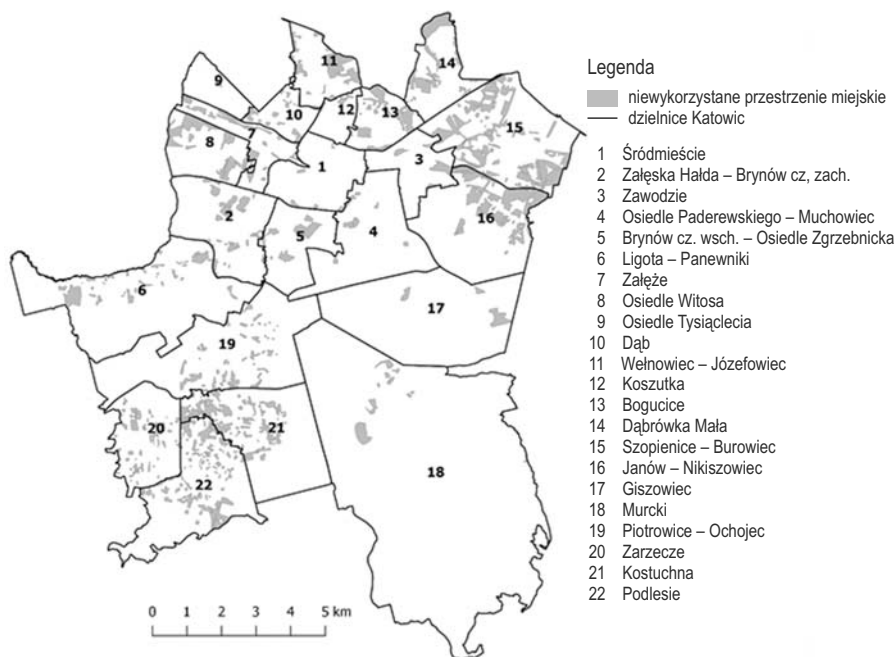
3. Niewykorzystane przestrzenie w Katowicach, studium przypadku

3.1. Identyfikacja terenów niewykorzystanych w Katowicach

Do wyznaczenia obszarów niewykorzystanych przestrzeni w Katowicach posłużono się wynikiem inwentaryzacji stanu zagospodarowania i przeznaczenia terenu, która została wykonana na potrzeby sporządzenia *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* (stan na styczeń 2006 r.) [Uchwała... 2012]. Przygotowana wówczas mapa klasyfikuje użytkowanie przestrzeni na 33 typy według zinwentaryzowanych w terenie funkcji. Wśród wyróżnionych klas znajduje się kategoria *nieużytków*. Z treści dokumentu można wyczytać, że są to obszary o *różnej genezie*, na których nie odnotowano innych funkcji – stanowią więc przestrzenie niewykorzystane.

Dokonano zgeopozycjonowania wyżej opisanej mapy, a następnie zwektoryzowano obszary wyznaczone jako *nieużytki* za pomocą oprogramowania typu GIS. Tereny te posłużyły jako punkt wyjścia do dalszej analizy. W kolejnym kroku, na podstawie dostępnych ortoforumap oraz map topograficznych (GoogleMaps, OpenStreetMap) dokonano aktualizacji tych obszarów, kierując się definicją niewykorzystanych przestrzeni miejskich.

Do niewykorzystanych przestrzeni miejskich nie zaliczono: zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, parków, terenów rolniczych, łąk na terenach leśnych, wąskich pasów wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych oraz placów budowy. Natomiast uwzględniano: tereny pokopalniane, niezabudowane działki sąsiadujące z zabudową mieszkaniową oraz tereny pomiędzy dużymi zakładami przemysłowymi. Wyznaczając te obszary kierowano się aspektem ciągłości struktury przestrzennej miasta – niewykorzystane przestrzenie miejskie stanowią ich uzupełnienie (niczym brakujące puzzle). W rzeczywistości zauważono, że obszary te składają się na tereny trawiaste z zakrzewieniem, tereny zadrzewione, tereny podmokłe lub hałdy.

Ryc. 1. Niewykorzystane przestrzenie miejskie Katowic w układzie dzielnic

Źródło: Opracowanie własne.

Po przeprowadzeniu aktualizacji obliczono, że niewykorzystane przestrzenie miejskie Katowic w 2019 r. obejmowały ok. 90% powierzchni terenów wyznaczonych w *Studium* jako nieużytki. Rozmieszczenie niewykorzystanych przestrzeni miejskich w Katowicach ukazuje ryc. 1.

Największe zagęszczenie dużych powierzchniowo niewykorzystanych przestrzeni miejskich odnotowano w północno-wschodnich dzielnicach: Szopienice-Burowiec, Janów-Nikiszowiec itp. Podobnie sytuacja wygląda w dzielnicy Osiedle Witosa czy Bogucicach. Rozległość tych obszarów jest związana często z ich poprzemysłową genezą. Tereny po zamkniętych hutach czy kopalniach są nieraz zdegradowane i wymagają rekultywacji, stąd trudność w ich ponownym wykorzystaniu.

Drugą wyraźną koncentrację niewykorzystanych przestrzeni odnotowano w południowo-zachodnich dzielnicach (Podlesie, Kostuchna, Zarzeczce). Są to dzielnice zdominowane przez zabudowę jednorodziną, która nadal żywiołowo się rozwija. Wyznaczone przestrzenie to najczęściej puste działki z dostępem do drogi wciśnięte między istniejącą zabudowę.

Tabela 1

Powierzchnia niewykorzystanych przestrzeni miejskich w poszczególnych dzielnicach w stosunku do wszystkich zidentyfikowanych przestrzeni tego typu oraz całkowitej powierzchni dzielnic (w %)

Nazwa dzielnicy	Powierzchnia niewykorzystanych przestrzeni miejskich znajdujących się w dzielnicy w stosunku do wszystkich zidentyfikowanych przestrzeni tego typu w mieście (w %)	Ranking	Nazwa dzielnicy	Powierzchnia niewykorzystanych przestrzeni miejskich znajdujących się w dzielnicy w stosunku do powierzchni całkowitej dzielnicy (w %)
Szopienice - Burowiec	18.54	1	Szopienice - Burowiec	30.63
Podlesie	11.45	2	Osiedle Witosa	26.88
Janów - Nikiszowiec	11.00	3	Bogucice	22.24
Kostuchna	8.22	4	Dąbrówka Mała	21.64
Osiedle Witosa	6.51	5	Podlesie	21.27
Dąbrówka Mała	5.21	6	Welnowiec - Józefowiec	20.84
Welnowiec - Józefowiec	4.27	7	Janów - Nikiszowiec	19.55
Ligota - Panewniki	4.04	8	Załęże	18.01

Bogucice	3.92	9	Zawodzie	16.83
Załęska Hałda				
- Brynów cz. zach.	3.77	10	Kostuchna	14.50
Zawodzie	3.61	11	Dąb	10.16
Załęże	3.35	12	Osiedle Zgrzebnika	
			- Brynów cz. wsch.	9.58
Piotrowice - Ochojec	3.34	13	Załęska Hałda	
			- Brynów cz. zach.	9.26
Zarzecze.	2.66	14	Zarzecze	8.03
Osiedle Zgrzebnika				
- Brynów cz. wsch.	2.51	15	Ligota - Panewniki	4.82
Murcki	2.36	16	Piotrowice - Ochojec	4.34
Giszowiec	1.66	17	Koszutka	4.13
Dąb	1.24	18	Śródmieście	2.56
Osiedle Paderewskiego				
- Muchowiec	0.91	19	Osiedle Tysiąclecia	2.49
Śródmieście	0.74	20	Giszowiec	2.11
Koszutka			Osiedle Paderewskiego	
			- Muchowiec	1.87
Osiedle Tysiąclecia	0.38	21		
	0.31	22	Murcki	0.87

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 1 przedstawia zestawienia powierzchni niewykorzystanych przestrzeni w rozbiciu na dzielnice. Ponad 18% wyznaczonych obszarów znajduje się we wspomnianej dzielnicy Szopienice-Burowiec, co stanowi aż ponad 30% jej powierzchni. Najmniej przestrzeni tego typu jest zlokalizowanych w zwartych strukturach przestrzennych (poniżej 1%: Osiedle Tysiąclecia, Koszutka, Śródmieście, Osiedle Paderewskiego). Najniższy udział niewykorzystanych przestrzeni w stosunku do całkowitej powierzchni dzielnicy odnotowano w Murckach (dzielnicy zajętej w głównej mierze przez lasy).

3.2. Wpływ niewykorzystanych przestrzeni miejskich na atrakcyjność dzielnic Katowic

W celu przeanalizowania związku między niewykorzystanymi przestrzeniami miejskimi a atrakcyjnością miasta posłużono się wynikami wspomnianej już ankiety, przeprowadzonej na ok. 1,5 tys. mieszkańcach Katowic w 2017 r.

Tabela 2

Tezy poddane ocenie przez ankietowanych podczas badań przeprowadzonych przez serwis nieruchomości Otodom

Kategoria	Teza poddana ocenie
Bezpieczeństwo	Mieszkam w bezpiecznej okolicy i nie boję się wracać do domu po zmroku.
Sąsiedzi	Ludzie, którzy mieszkają w mojej okolicy są przyjaźni i uprzejmi.
Zieleń	W mojej okolicy jest dużo zieleni.
Czysta okolica	W moim sąsiedztwie jest czysto, śmieci usuwane są regularnie.
Zadbana okolica	Moja okolica jest zadbana, jestem zadowolony z pracy służb komunalnych.
Łatwe dojazdy	Z mojego miejsca zamieszkania łatwo dostać się do pracy lub szkoły.
Czas wolny	W mojej okolicy jest dużo ciekawych miejsc do spędzania wolnego czasu, takich jak na przykład kawiarnie, restauracje, kina itp.
Wygodne zakupy	W pobliżu mojego domu mogę zrobić wszystkie podstawowe zakupy.
Ceny towarów i usług	Ceny towarów i usług w mojej okolicy nie są wygórowane.
Infrastruktura dla dzieci	W mojej okolicy znajduje się wszystko co niezbędne dla dzieci: plac zabaw, przedszkole, przychodnia, szkoła itp.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu sporządzonego przez portal Otodom.

przez serwis nieruchomości Otodom [www1]. Respondenci byli proszeni o ocenę zamieszkiwanych przez nich dzielnic w dziesięciu kategoriach (tab. 2)¹.

Natomiast wskaźnik NPS został zbadany za pomocą odrębnego pytania, w którym respondenci zostali poproszeni o ocenę prawdziwości stwierdzenia: *Na ile prawdopodobne jest, że polecił(a) byś znajomym mieszkanie w Twojej okolicy.*

W tab. 3 zestawiono współczynniki korelacji liniowej Pearsona obliczone pomiędzy poszczególnymi aspektami uwzględnionymi we wspomnianej ankiecie a wskaźnikiem NPS oraz udziałem powierzchniowym niewykorzystanych przestrzeni miejskich (w stosunku do powierzchni całkowitej dzielnicy). W ostatnim wierszu zawarto współczynnik zależności przestrzennej między wskaźnikiem NPS a udziałem przestrzeni niewykorzystanych.

Z powodu małej liczby obserwacji tylko pięć współczynników korelacji wykazało istotność statystyczną (na poziomie 0,05). Są to zależności między

¹ Dzielnicą Polesie została wykluczona z badania z powodu zbyt małej liczby przebadanych osób.

Tabela 3

Współczynniki korelacji liniowej Pearsona

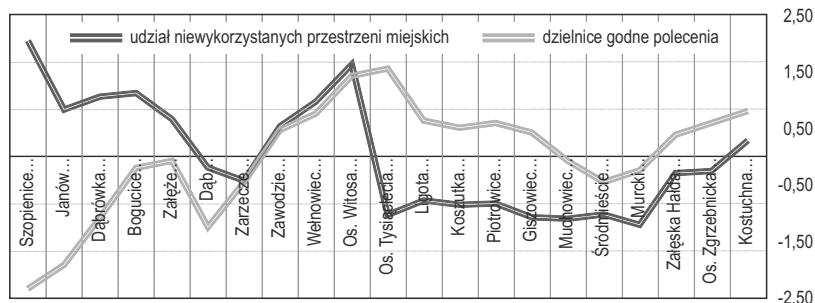
Kategoria	Udział przestrzeni niewykorzystanych	Wskaźnik NPS
Bezpieczeństwo	-0,41	0,71
Sąsiedzi	-0,26	0,89
Zieleń	-0,20	0,48
Czysta okolica	-0,28	0,76
Zadbane okolice	-0,32	0,82
Łatwe dojazdy	0,17	0,22
Czas wolny	-0,37	0,24
Wygodne zakupy	0,09	0,43
Ceny towarów i usług	0,12	0,44
Infrastruktura dla dzieci	-0,31	0,79
NPS / Udział przestrzeni niewykorzystanych	-0,34	

Źródło: Opracowanie własne.

wskaźnikiem NPS a: *przyjaznym sąsiedztwem, zadbaną okolicą, infrastrukturą dla dzieci, czystą okolicą oraz bezpieczeństwem*. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że udział przestrzeni niewykorzystanych wykazuje wyższą korelację ze wskaźnikiem NPS niż czynniki związane z *łatwymi dojazdami oraz czasem wolnym*.

Wskaźnik udziału przestrzeni niewykorzystanych jest słabo związany z pozostałymi kategoriami, najsilniej koreluje z: *bezpieczeństwem, czasem wolnym, zadbaną okolicą oraz infrastrukturą dla dzieci*. Biorąc pod uwagę, że nie są to zależności istotne statystycznie, czynnik ten może występować jako osobny składnik w analizie wieloczynnikowej dotyczącej atrakcyjności, dokładając nowych, indywidualnych informacji. Ze względu na to, że nie wykazano zależności liniowej między NPS a udziałem niewykorzystanych przestrzeni miejskich, postanowiono przeanalizować ponownie obie zmienne obrazując je za pomocą wykresu (ryc. 2).

Najbardziej mieszkańcy polecali dzielnice, w których odnotowano największe zagęszczenie dużych powierzchniowo niewykorzystanych przestrzeni (Szopienice-Burowiec, Janów-Nikiszowiec, Dąbrówka Mała, Bo-

Ryc. 2. Udział niewykorzystanych przestrzeni miejskich w stosunku do całkowitej powierzchni dzielnicy oraz dzielnice godne polecenia (wskaźnik NPS).

Dane zostały poddane standaryzacji

Źródło: Opracowanie własne (na podstawie badań przeprowadzonych przez serwis Otodom).

gucice). Natomiast jednostki administracyjne, charakteryzujące się niskim udziałem tych szczególnych obszarów mają wyższy wskaźnik NPS. Wyjątek stanowi Osiedle Witosza oraz Wełnowiec-Józefowiec, pokryte w ponad 20% przestrzeniami niewykorzystanymi, a jednak odbierane przez mieszkańców pozytywnie. Wpływ na taki stan rzeczy może mieć zwarty układ zabudowy mieszkaniowej. W dzielnicach stanowiących wyjątek funkcje mieszkaniowe są skoncentrowane, natomiast np. w Szopienicach-Burowcu niewykorzystane przestrzenie miejskie przeplatają się z zabudową.

Od wspomnianej reguły odbiega również Śródmieście oraz Murcki, które mimo nielicznych obszarów tego typu, nie uplasowały się na wysokich pozycjach w opinii mieszkańców. Można też dostrzec nieznaczny wzrost wskaźnika NPS w Kostuchnie – dzielnicy o dużym zagęszczeniu małych powierzchniowo terenów niewykorzystanych. Opisane zależności są też widoczne na ryc. 3. Zagęszczenie dużych niewykorzystanych przestrzeni (jasny kolor) pokrywa się z niskim wskaźnikiem NPS.

Podsumowanie

Niewykorzystane przestrzenie miejskie Katowic z pewnością oddziałują w różnej formie na miasto i jego mieszkańców. Podczas przeprowadzonej aktualizacji tych obszarów odnotowano wiele inwestycji na terenach traktowanych w 2009 r. jako nieużytki miejskie. Między innymi teren po byłej Kopalni KWK Katowice, na której zlokalizowano jedną z najbardziej reprezentatywnych przestrzeni w mieście, Strefę Kultury. Innym przykładem mogą być tereny po

Hucie Baildon i ją otaczające – obecnie znajdują się tam m.in. charakterystyczne szklane wieżowce Silesia Business Park i liczne hale magazynowe, ponadto w budowie są kolejne obiekty. Przykładów tego typu jest znacznie więcej. Dynamika inwestowania w te obszary skłania do przemysłów, ponieważ niewykorzystane przestrzenie mogą być wartościowe dla lokalnej społeczności. Łatwo dostępne obszary o dobrej widoczności (rozumianej jako dalekie pole widzenia wzrokowego, niezakłócone fizycznymi przeszkodami) skłaniają do spacerów i innych aktywności związanych głównie ze sportem lub z wypoczynkiem [Majorek, Janiszek 2018: 252]. Dlatego każda decyzja o zagospodarowaniu niewykorzystanej przestrzeni miejskiej powinna być poprzedzona wnikliwą analizą i konsultacjami z mieszkańcami mającymi na celu wyłonienie optymalnego sposobu wykorzystania danego terenu.

Przeprowadzona analiza wykazała, że sam udział powierzchniowy niewykorzystanych przestrzeni miejskich nie jest miarodajny w ocenie atrakcyjności całej dzielnicy. Jednak może stanowić wskaźnik w analizie wieloczynnikowej tego zjawiska, obok takich aspektów, jak kwestie poczucia bezpieczeństwa, czystość, oferta czasu wolnego czy infrastruktura skierowana do dzieci. Z punktu widzenia atrakcyjności i konkurencyjności miasta przestrzenie te oddziałują negatywnie.

Zauważono, że koncentracja obszernych niewykorzystanych przestrzeni wpływa niekorzystnie na atrakcyjność danej dzielnicy w większym stopniu kiedy przeplata się z innymi funkcjami, aniżeli gdy stanowi odseparowany rodzaj pokrycia terenu. Wyjątek stanowią niewielkie powierzchnie terenów niewykorzystanych (zwłaszcza wśród zabudowy jednorodzinnej) – nie odnotowano, by wpływały one na pogorszenie atrakcyjności dzielnicy. Być może nawet ich sąsiedztwo jest odbierane w sposób pozytywny, jako tereny zielone lub rekreacyjne (przykład dzielnicy Kostuchna).

Niewykorzystane przestrzenie miejskie są bardzo różnorodne, można je klasyfikować według wielu kategorii np. wielkości, kształtu, genezy czy dostępności. Z tego powodu rekomenduje się kontynuację badań nad wpływem tych szczególnych obszarów na atrakcyjność miasta, uwzględniających ich urozmaiconą naturę. Być może rozbicie jednorodnej dotąd kategorii umożliwi dostrzeżenie wyraźniejszych zależności.

Literatura

Bauman Z., 2006. *Płynna nowoczesność*. Tłum. T. Kunz, Wyd. Literackie, Kraków.

- Bober J., Kudłacz M., 2017, *Podnoszenie atrakcyjności lokalizacyjnej małych miast w oparciu o współczesne programy rozwoju instytucjonalnego oraz metody zarządzania jakością w samorządach*. Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe UE w Katowicach, ISSN 2083-8611.
- Brandenburg H., 2003, *Zarządzanie Lokalnymi Projektami Rozwojowymi*. Wyd. AE, Katowice.
- Jakubowski K., 2015, "Piękno nieoczywiste". *Rola miejskich nieużytków w kształtowaniu nowej kategorii parków miejskich*, *Przestrzeń i forma*, nr 24/2
- Jancz J., 2015, *Miasto atrakcyjne – miastem konkurencyjnym*, *Refleksje WNPiD UAM*, nr 11, DOI: 10.14746/r.2015.1.4
- Kleszcz J., 2017, *Wykorzystanie nieużytków miejskich jako przestrzeni międzygatunkowych – analiza efektów wprowadzenia*. *Budownictwo i Architektura*, 16(2).
- Krężołek D., Cibis A., Staszczyszyn I., Pastecki M., Dargiewicz G., Skrzydło M., Kiermasz R., 2017, *Atrakcyjność miasta Katowice – podejście wizualne*, *Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe UE w Katowicach*, nr 344
- Majorek A., Janiszek M., 2018, *Tereny poeksploatacyjne a puste przestrzenie na przykładzie Katowic*. *Biuletyn KPZK PAN*, z. 272, Warszawa.
- Myczkowski Z., Wielgus K., 2007, *Krajobrazy zaniechane*. Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, *Czasopismo Techniczne Politechnika Krakowska*, z. 10, (rok 104).
- Rutkowska-Gurak A., 2011, *Miasta jako produkty lokalizacyjne*, [w:] *Glokalizacja*, K. Kuciński (red.). Warszawa.
- Uchwała nr XXI/483/12 z 25 kwietnia 2012 r. w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Katowice”*. II edycja Katowice, 2012.
- [www1] *Ranking Dzielnic Otodom dla Katowic*, [<https://www.otodom.pl/wiadomosci/ranking-dzielnic/najatrakcyjniejsza-dzielnica-katowic-to-id6681.html>], dostęp 21.03.2019].
- [www2] *Wielki słownik języka polskiego*, [<https://www.wsjp.pl>], dostęp 07.08.2019].
- [www3] *Oxford Dictionaries Online*, [<https://www.oxforddictionaries.com>], dostęp 07.08.2019]